

Nr 26

Utlåtande i anledning av motioner om rätt för bankerna att inneha aktier för försäljning.

I de likalydande motionerna I:97 av herr *Bohman m. fl.* och II:113 av herr *Holmberg m. fl.* hemställas bl. a. att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad i motionerna anförts angående aktiesparande.

Motionernas hemställan innefattar ytterligare en punkt, som upptar förslag till förordning om bostadssparande samt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen, avseende skatteförmåner vid vissa slag av sparande. Såvitt motionerna avser beskattningsfrågor har de hänvisats till bevillningsutskottet, som behandlat dem i sitt betänkande nr 33. Motionerna innehåller vidare motivering till ett i de likalydande motionerna I:90 och II:105 framfört yrkande rörande delägarskap i företag, vilket bankoutskottet avser att behandla i ett kommande utlåtande.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna, såvitt nu är i fråga, från bankinspektionen. Utskottet har vidare berett Stockholms fondbörs, Svenska bankföreningen och Svenska sparbanksföreningen tillfälle att yttra sig över motionerna. Yttranden har avgivits av de båda sistnämnda organisationerna.

Motionerna

Inledningsvis deklarerar motionärerna sin anslutning till principen om den enskilda äganderätten och understryker med utgångspunkt häri det angelägna i att främja ett ökat personligt sparande och därmed på längre sikt en allt jämnare spridning av förmögenheterna i samhället. Efter att ha redovisat vissa uppgifter om förmögenhetsstrukturen och dess utveckling framlägger de olika förslag till sparstimulerande åtgärder. Därvid berörs bl. a. aktiesparandet. Motionärerna anser att denna sparform särskilt bör stimuleras, eftersom den dels erbjuder spararen säkerhet mot inflation, dels bidrar till en breddning av delägarskapet i näringslivet. De förordar därför bl. a. att åtgärder vidtas i syfte att göra aktiematerialet mera lätt-tillgängligt än för närvarande. Sålunda borde t. ex., anför de, bankerna medges rätt att som en serviceåtgärd ha ett mindre antal aktier liggande för »strököpare». Ett genomförande av detta förslag skulle kräva ändringar i banklagstiftningen.

Gällande rätt m. m.

Enligt lagen om bankrörelse (SFS 1955: 183, ändrad 1968: 601) får bankaktiebolag inte för egen räkning driva handel med annat än guld, mynt, växlar, checkar, anvisningar, obligationer och andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar utom förlagsbevis (54 §). Härav framgår att bankaktiebolag inte får driva handel med aktier. Enligt samma stadgande får bankaktiebolag inte heller förvärva aktier. Vissa undantag från det principiella aktieförvärvsförbudet medges dock. Sålunda gäller exempelvis att bank som medverkar vid emission av aktier på den allmänna marknaden får förvärva aktier som ingår i emissionen (55 §) och att bank får förvärva aktier i sådana fall där detta är nödvändigt för att undvika avsevärd förlust för banken (56 §). Aktier som förvärvats på de här angivna grunderna skall banken avyttra så snart det lämpligen kan ske.

Motsvarande regler beträffande handel med och förvärv av aktier återfinns även i lagen om sparbanker (SFS 1955: 416, ändrad 1968: 602; 23—25 §§) och i lagen om jordbrukskasserörelsen (SFS 1956: 216, ändrad 1968: 605; 31—33 §§). Sparbank och centralkassa för jordbrukskredit får dock förvärva aktier i samband med emission endast efter tillstånd av bankinspektionen.

Rätten för kreditinstituten att förvärva aktier i samband med emission på marknaden infördes i samband med den revision av banklagstiftningen som beslöts år 1968 (prop. 143, BaU 60).

Förslag om förenklad aktiehantering

Kungl. Maj:t har den 30 januari 1970 hemställt om lagrådets yttrande över vissa lagförslag syftande till att åstadkomma en förenklad aktiehantering. Förslagen grundas på fondbörsutredningens betänkande »Förenklad aktiehantering» (SOU 1968: 59). Det föreslagna systemet förutsätter bl. a. att automatisk databehandling används vid hanteringen av aktier. Staten och fondkommissionärerna avses gemensamt skola driva ett bolag med namnet Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag. Sådana aktiebolag som beslutar att tillämpa systemet med förenklad aktiehantering blir skyldiga att lämna över vissa i särskild lag angivna förvaltningsfunktioner till VPC. Dessa funktioner är bl. a. att föra aktiebok, att pröva frågor om införing i denna av aktieägare, att utsända aktiebrev och emissionsbevis, att på begäran byta ut aktiebrev samt att distribuera utdelning. Bolag kan även uppdra åt VPC att utföra vissa andra åligganden, såsom att framställa aktiebrev och att distribuera årsredovisningar och andra meddelanden till aktieägarna.

Remissyttranden

Bankinspektionen diskuterar utförligt det i motionerna framförda förslaget om att bankerna skulle få rätt att ha ett mindre antal aktier liggan-

de för »strököpare». Inspektionen säger sig i regel ha motsatt sig att möjligheterna för bankerna att förvärva aktier för egen räkning utvidgas. Vidare erinrar inspektionen om att bankerna vid den senaste banklagsrevisionen fått rätt att vid emission förvärva aktier och uttalar, att denna reform underlättar aktieemissioner för företagen och därigenom ökar möjligheterna till sådant aktiesparande som motionärerna åsyftar.

Inspektionen anför vidare:

Vad härefter beträffar förslaget om rätt för bankerna att ligga med ett mindre antal aktier för strököpare, skulle detta måhända kunna övervägas om gränserna göres snäva. Om man begränsar sig till små poster, skulle förslaget förmodligen ej innebära någon större fara från risksynpunkt. När det gäller att utforma ett sådant system i praktiken, stöter man emellertid genast på svårigheter. Skall spärren sättas in per bank — huvudkontor, avdelningskontor — eller per köpare? Omedelbart kan konstateras att det senare alternativet ej torde vara någon framkomlig väg. Då återstår att begränsa per bank, varvid en beloppsgräns förefaller naturligast. Om förslaget skall få någon effektivitet, måste man vidare räkna med att åtminstone större kontor erhåller den nya möjligheten och att ett någorlunda brett sortiment av aktier måste hållas. Detta innebär emellertid att man kommer upp i relativt stora belopp. En snäv spärr åter kan medföra att en eller flera banker koncentrerar sig på ett fåtal aktieslag och därigenom kan komma att påverka aktiemarknaden vid sidan av aktiehandeln via börser. Hur gränsen än sättes tillkommer också att förslaget kräver kontrollanordningar.

Om den tänkta servicemöjligheten endast ges varje banks huvudkontor, kan visserligen systemet lättare hållas inom en snäv ram och blir enklare att kontrollera men samtidigt förlorar man i effektivitet. All försäljning måste då ske via beställning till huvudkontoret, vilket torde fördröja transaktionen med ett par dagar. Man frågar sig under sådana förhållanden om inte bankernas hittillsvarande försäljning av aktier i kommission fyller det aktuella behovet. Det nuvarande systemet, som byggts ut genom att både sparbanker och jordbruksskassor inkopplats, innebär enligt inspektionens mening att allmänheten har tillgång till en någorlunda bekväm service. Samtidigt vill inspektionen ej förneka, att förslaget, beroende på hur det utformas, skulle kunna innebära någon lättnad.

Bankinspektionen uttalar sammanfattningsvis att en handel över disk med aktier enligt motionärernas förslag skulle medföra komplikationer och knappast innebära den effektivisering av bankernas nuvarande service inom aktiehandeln som motionärerna räknat med. Inspektionen säger sig därför inte kunna tillstyrka den föreslagna utvidgningen av bankernas rätt att för egen räkning förvärva aktier med mindre frågan först närmare utreds.

Svenska bankföreningen anser det vara av största vikt att få till stånd en ökad kapitalbildning och uttalar, att ansträngningarna i detta hänseende i första hand bör inriktas på att stimulera det frivilliga sparandet. Näringslivets kapitalförsörjning, i första hand såvitt gäller riskbärande kapital, bör vidare underlättas. Det är därför väsentligt att företagen har tillgång till en bred och aktiv aktiemarknad. Inte minst skulle det vara

önskvärt att stimulera löntagarhusållena till ett ökat aktiesparande. Detta skulle, anför bankföreningen avslutningsvis, säkerligen underlättas, om bankerna fick rätt att hålla mindre lager av börsnoterade aktier för försäljning över disk. Ett sådant arrangemang skulle också vara ägnat att leda till större smidighet i aktiehandeln.

Svenska sparbanksföreningen anför att en rätt för bankerna att inneha ett aktielager för »strököpare» inte skulle ge dem möjlighet att leverera aktier direkt över disk om det föreslagna nya värdepapperssystemet (VPC) införs. Den enda fördelen för kunderna skulle vara att dessa kunde göra upp affären vid disken och betala köpta aktier. Dessa skulle sedan skickas direkt till kundens bostad via VPC. Då emellertid även de nya aktiecifikaten enligt sparbanksföreningens mening bör förvaras i bankfack skulle kunden likväl få göra ytterligare ett besök i banken. Sparbanksföreningen anser sålunda inte att det av motionärerna föreslagna systemet skulle innebära några avsevärda fördelar vare sig för bankerna eller deras kunder.

Utskottet

I de nu behandlade motionerna framförs flera förslag till åtgärder syftande till att stimulera det enskilda sparandet. Av dessa förslag prövas i förevarande sammanhang endast ett, nämligen det som avser att bankerna genom ändring i banklagen skulle ges rätt att inneha aktier för försäljning.

Förslaget har vid remissbehandlingen bedömts på skilda sätt. Svenska sparbanksföreningen anser att dess genomförande inte skulle medföra några avsevärda fördelar för bankerna eller deras kunder. Svenska bankföreningen hävdar däremot att såväl en stimulans till ökat aktiesparande som en större smidighet i aktiehanteringen skulle kunna åstadkommas om bankerna fick den föreslagna rätten att inneha aktier. Bankinspektionen säger sig inte kunna tillstyrka förslaget utan att dess verkningar först närmare utretts.

Enligt utskottets uppfattning ger nu gällande bestämmelser bankerna möjligheter att i flertalet fall ge sina kunder en fullgod service vid köp och försäljning av aktier. I sådana fall då transaktionerna avser endast enstaka aktier skulle de dock stundom kunna genomföras smidigare, om bankerna hade rätt att inneha mindre aktieposter för försäljning. En handel över disk med aktier skulle emellertid, såsom bankinspektionen framhåller i sitt remissyttrande, medföra komplikationer av olika slag utan att leda till en påtagligt bättre service för bankernas kunder. Utskottet vill särskilt understryka risken för att aktiemarknaden och kursbildningen på aktier skulle kunna påverkas vid sidan av aktiehandeln via börsen. De närmare konsekvenserna av förslaget är enligt utskottets uppfattning inte möjliga att bedöma utan ingående utredning. Med hänsyn till de av allt att döma ringa positiva verkningar som införandet av en rätt för bankerna att inneha ak-

tier för försäljning skulle få anser utskottet inte att tillräckliga skäl för en sådan utredning har framförts.

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet

att riksdagen avslår motionerna I: 97 och II: 113, såvitt nu är i fråga.

Stockholm den 21 april 1970

På bankoutskottets vägnar

NILS STÄHLE

Närvarande:

från första kammaren: herrar Stähle (s), Åke Larsson (s), Palm (s)*, Åkerlund (m), Lundin (s)*, Strandberg (m)*, Mattsson (cp)* och Annerås (fp);

från andra kammaren: herrar Regnéll (m)*, Hagnell (s)*, Franzén i Motala (s), Börjesson i Glömminge (cp), Haglund (s)*, Fridolfsson i Rödeby (s), Löfgren (fp) och Stridsman (cp)*.

*) Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar Åkerlund (m), Strandberg (m), Annerås (fp), Regnéll (m) och Löfgren (fp), vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»I de nu behandlade — — — (= utskottet) — — — först närmare utretts.

Enligt utskottets uppfattning ger nu gällande bestämmelser bankerna möjligheter att i flertalet fall ge sina kunder en fullgod service vid köp och försäljning av aktier. I sådana fall då transaktionerna avser endast enstaka aktier, t. ex. då en kund vill anpassa sitt aktieinnehav inför en förestående fondemission, kan det dock stundom vara svårt för bankerna att utan omgång tillgodose kundernas önskemål. En begränsad rätt för bankerna att inneha smärre aktieposter för försäljning skulle därvid medge en enklare och smidigare aktiehantering. Vidare skulle härigenom, som motionärerna anför, allmänhetens intresse för aktiesparande kunna stimuleras. De närmare förutsättningarna och formerna för en rätt för bankerna att inneha aktier för försäljning bör enligt utskottets mening skyndsamt utredas, lämpligen av bankinspektionen, varefter förslag till erforderliga ändringar i banklagstiftningen bör föreläggas riksdagen.

Utskottet hemställer alltså

att riksdagen i anledning av motionerna I: 97 och II: 113, såvitt nu är i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning om rätt för bankerna att inneha aktier för försäljning i enlighet med vad utskottet ovan anfört.»